

СӘИД РҮСТӘМОВ
СЕИД РУСТАМОВ

Тар мәктәби шкoла для тара

АЗӘРБАЙЧАН ДӘВЛӘТ
МУСИГИ НӘШРИЙАТЫ
БАКЫ – 1966

СӘИД РҮСТӘМОВ

ТАР МӘКТӘБИ

Азәрбајҹан ССР Мәдәнијәт Назирлији
тәрәфіндән тәсдиг едилмишdir

Бешинчи чапы

АЗӘРБАЙЧАН ДӘВІТ НӘШРИЈАТЫ
БАҚЫ—1966

СЕИД РУСТАМОВ

ШКОЛА ДЛЯ ТАРА

Утверждено
Министерством культуры Азербайджанской ССР

Пятое издание

5

АЗЕРБАЙДЖАНСКОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
БАКУ — 1966

МҮГӘДДИМӘ

Сәид Рұстемовун Тар мәктәбинин бириңчи нәшринин бурахылдығы күндән отуз ил кечмишdir. Бу өссаитин бешинчи нәшринин чапдан чыхмасы оны көстәрир ки, һәмин дәрс китабы сабит вә jaаралыдыр. Тар тәкчә Азәрбајчанда дејил, һабелә Ермәнистанда вә Орта Асија республикаларында кениш јаылмыш халг чалғы аләтләриндән биридир; буна көрә дә Рұстемовун дәрс китабы ифачыларын һазырланмасында һәлә дә мүһум рол ојнајыр.

Тар мәктәби јаратмаг зәрурети һәјатын өзүндән ирәли кәлмишdir. С. Рұстемов бир нечә ил кәркин ишләдикдән соңра Тар мәктәбини јаратды. Бу өссаит илк дәфә 1935-чи илдә чапдан чыхмышдыр. Бириңчи нәшр һәр јердә бөယүк мұвәффәгијјәт газандығына көрә китаб тезликлә икинчи дәфә чап олунду. Мүәллиф бурада верилмиш материалы даһа да кенишләндирди.

Вәссаитин икинчи нәшриндә методики мұлаһизәләр нәзәрә алынараг, тәдрис материалында зәрури дәјишикликләр едилди, техники вә бәдии ҹәһәтдән даһа фајдалы вә мараглы нұмунәләрлә әвәз едилмәси мүмкүн олан нәмрәләр китабдан чыхарылды.

Азәрбајчан бәстәкарларынын вә мұасир совет мусигисинин ән јаҳшы нұмұнәләринин Тар мәктәбінә дахил едилмәси оны хејли зәнқинләшdirди. Соңраки нәшрләр чидди дәјишикликләрә уғрамаса да, әvvәлкиләрдән хејли фәргләнирди; она көрә ки, бу нәшрләрә рус вә Гәрби Авропа бәстәкарларынын әсәрләри дахил едилмишди. Вәссаитин үчүнчү вә дөрдүнчү нәшрләриндә гаммалар айрыча әлавәдә верилмишdir. Һазырки, бешинчи нәшрдә заманын сынағындан чыхмыш, сабитләшмиш вә чидди тәсниhlәрә еһтијағы олмајан материал верилмишdir.

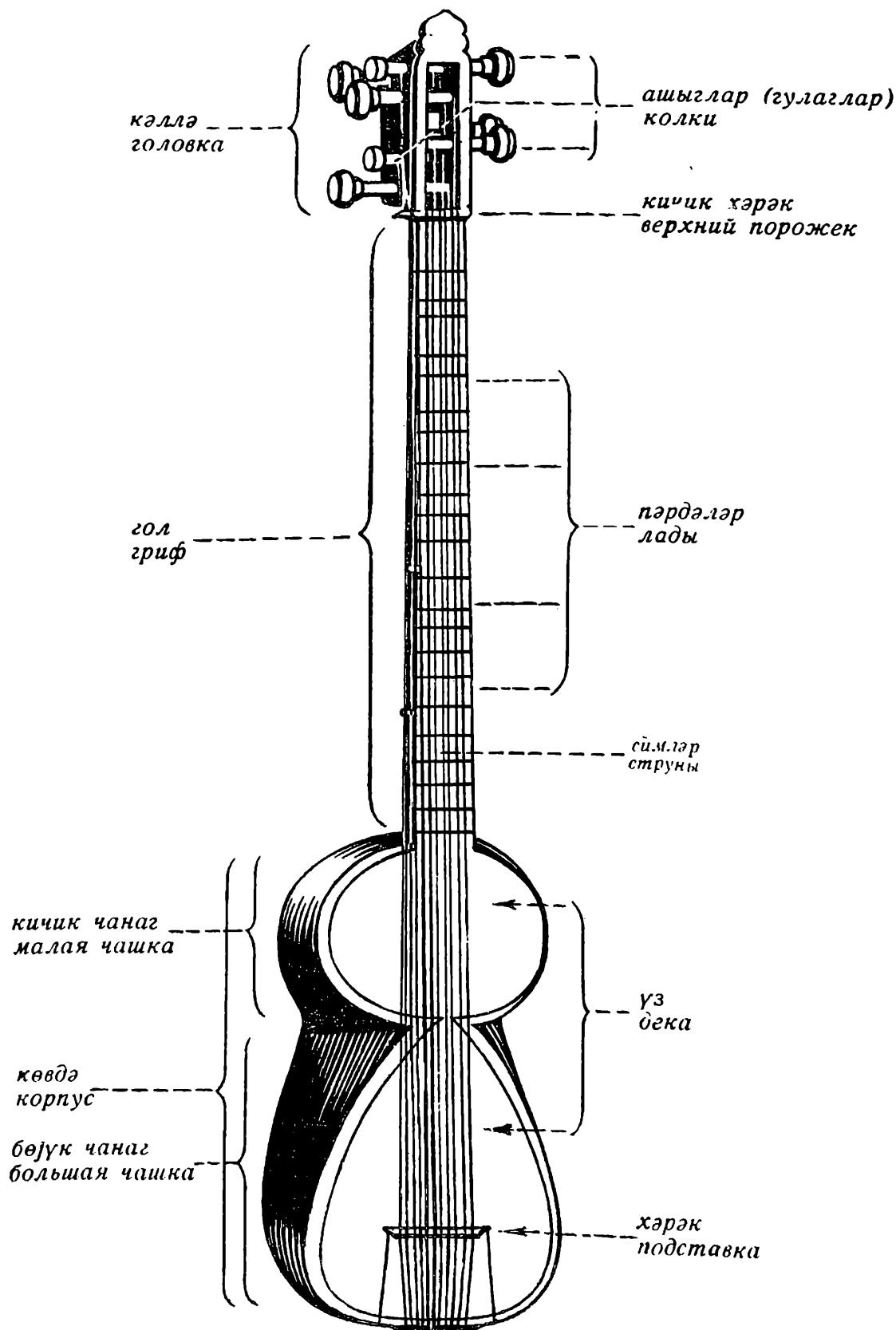
ПРЕДИСЛОВИЕ

Тридцать лет прошло со дня выпуска первого издания Школы для тара Сеида Рустамова. Выход в свет пятого издания этого пособия свидетельствует о жизнеспособности учебника и по сей день играющего значительную роль в подготовке исполнителей на этом едва ли не самом популярном из народных инструментов не только в Азербайджане, но и Армении и республиках Средней Азии.

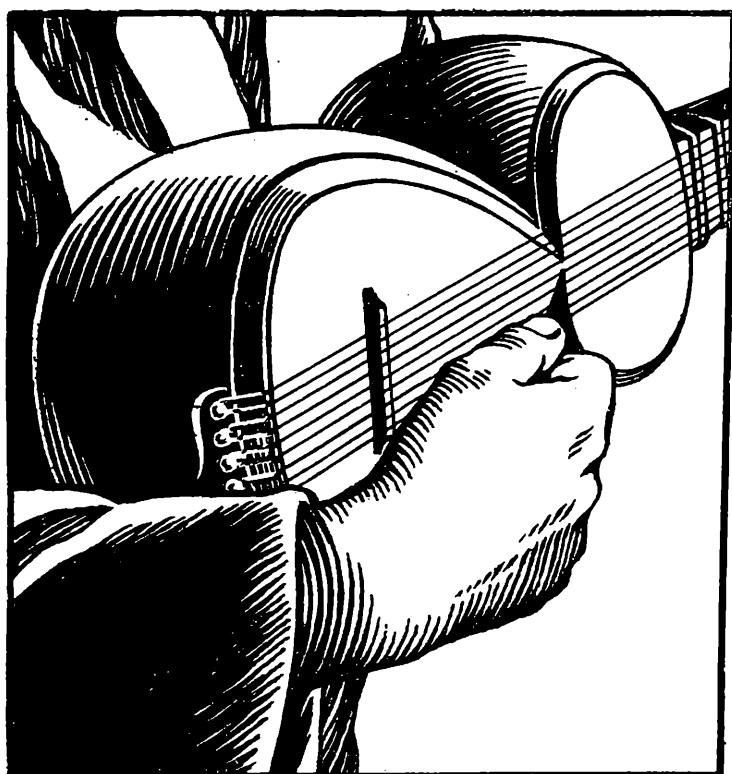
Необходимость создания Школы для тара была подсказана самой жизнью. После нескольких лет большой и упорной работы, С. Рустамов создал Школу, вышедшую в свет в 1935 г. Большое и повсеместное использование первого издания вызвало второе, в котором автор несколько расширил имеющийся материал. Так, например, во втором издании, исходя из методических соображений, были сделаны необходимые перестановки учебного материала, устраниены такие примеры из литературы, которые можно было заменить более полезными и интересными в техническом и художественном отношении.

Значительно обогатило Школу введение в нее произведений композиторов Азербайджана и лучших образцов современной советской музыки. Последующие издания, хотя и не подвергались значительным изменениям, но заметно отличались от предыдущих включением произведений русских и западно-европейских композиторов. В третьем и четвертом изданиях гаммы даны в отдельном приложении. В настоящем, пятом, издании помещен материал, выдержавший испытание временем, ставший стабильным и, по-видимому, не нуждающийся в серьезных коррективах.

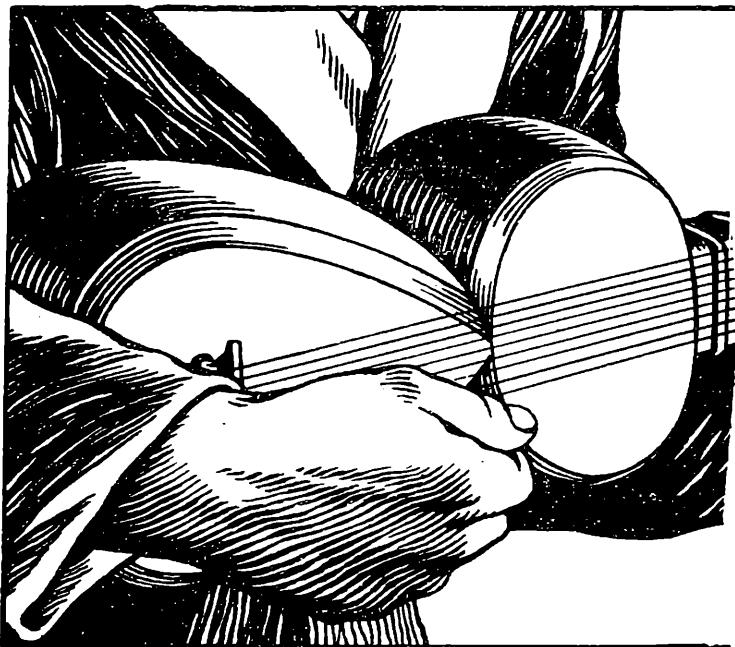
ТАР ИЛЭ ТАНЫШЛЫГ ЗНАКОМСТВО С ТАРОМ

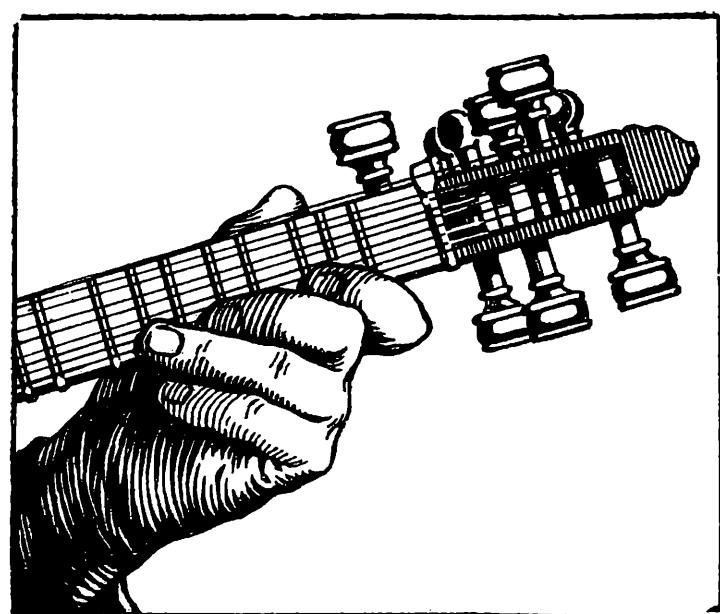
ТАРЫН ТУТУЛМАСЫ
ПОСТАНОВКА ТАРА

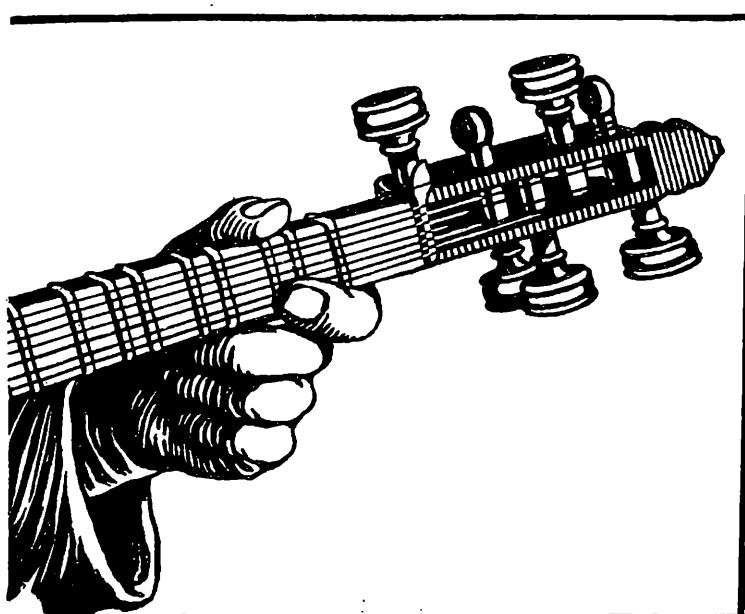
Сағ әлин вә биләйин дүзкүн вәзијәти
Правильное положение правой руки и кисти

Дүзкүн дејил
Неправильное

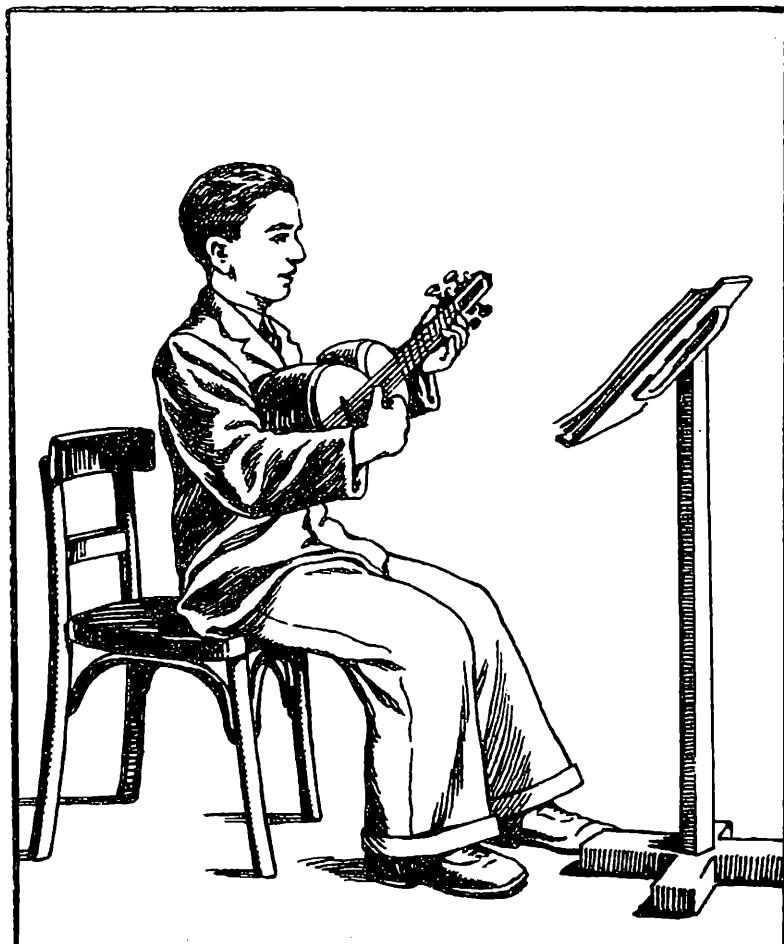

Сол әлиш вә бармагларын дүзкүн вәзијәти
Правильное положение левой руки и пальцев

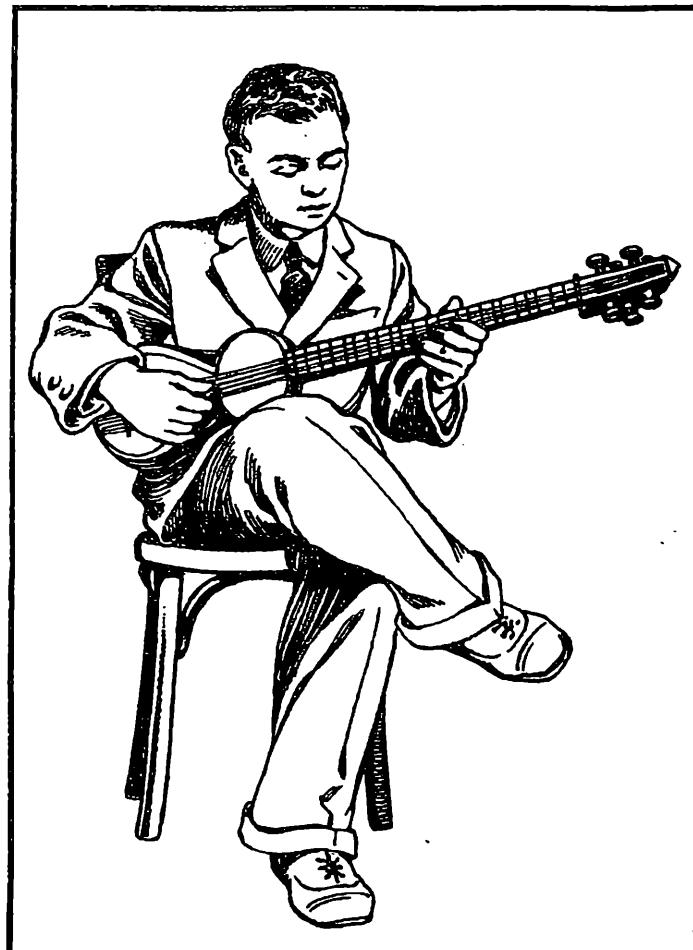

Дүзкүн дејил
Неправильное

ҮМУМИ ВӘЗИЛӘТ
ОБЩЕЕ ПОЛОЖЕНИЕ

Дүзкүн отуруш
Правильная посадка

Дүзкүн дејил
Неправильная

ТАРЫН КӨКЛӘНМӘСИ
СТРОЙ ТАРА

ағ сим
белые струны

сары сим
желтые струны

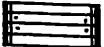
көк сим
басок

I зәңк сим
I звонкие струны

II зәңк сим
II звонкие струны

до (I октава) сол (кичик октава) до (кичик октава) сол (I октава) до (II октава)
соль (малая октава) до (малая октава) соль (I октава)

**КИТАБДА РАСТ ҚӘЛӘН ИШАРӘ ВӘ ИСТИЛАҢЛАРЫН МӘ'НАЛАРЫ
ОБЪЯСНЕНИЯ ЗНАКОВ И ТЕРМИНОВ ВСТРЕЧАЮЩИХСЯ В КНИГЕ**

↑	уст мизраб удар (медиатора) сверху
V	алт мизраб удар (медиатора) снизу
0	ачыг симдә на открытых струнах
1 2 3 0	ағ симдә: 1-чи бармаг, 2-чи бармаг, 3-чү бармаг вә ачыг сим на белых струнах: 1-ый палец, 2-ой палец, 3-ий палец и открытые струны
(1) (2) (3) (0)	ејни мә'на сары симдә то же значение для желтых струн
1. 2. 3. 0	ејни мә'на көк симдә то же значение для баска
Simile	эввәлки кими, я'ни тәзә штрих ишарәсінә кими эввәлки штрихда чалмалы (попрежнему) т. е. до появления нового штриха исполнять предыду- щим штрихом
	реприза — бу ишарәләрин арасында галан парчаны тәкрапар етмәни тәләб едир реприза — знак повторения отрывка, заключенного между этими знаками
↑	зәнк симин ишарәси знак звонких струн
K. ч.	кичик чанагда
M. ч.	на малой чашке
Б. ч.	бөйүк чанагда
Б. ч.	на большой чашке
Ad lib. (ad libitum)	өз истәдијин кими по своему желанию
>	акцент акцент
gl. ~~~ (glissando)	бармағы симин үзәриндә сүрүшдурмәк скольжение пальца на струнах
Vibrando Jaxud vibrasia	сими бармағын алтында тез-тез ики тәрәфә әсдирмәк
Vibrando или vibrasia	быстрые колебания струн в обе стороны, производимые пальцем
	сегно вә фанар — бу ишарәләр, плесин мүәjjән јериндән чалмаг ла- зымы кәләндә гојулур сегно и фонарь — знаки, ставящиеся в определенных местах ньес, с которых следует начинать игру
Adagio	ағыр-ағыр медленно
Allegro	тез-тез, чәлдликлә быстро, живо
Allegretto	бир аз тез довольно быстро
Andante	тәләсмәjәрәк, јаваш-јаваш не спеша, медленно
Andantino	андантедән бир аз чәлд несколько подвижнее анданте
Assai	даһа да более
A tempo	эввәлки сур'етдә в первоначальном темпе

Cantabile	охуда-охуда (чалғыда инсан сәсими тәглид етмәли) певуче (подражая человеческому голосу)
Саро	баш (башланғыч) начало
Са саро	башдан сначала
D. с.	da саро сөзүнүн ихтисары сокращенное от da саро
Da саро al Fine	башдан fine-жэ гәдәр сначала и до fine
Con fuoco	һәрарәтлә с огнем
Crescendo (cresc.)	кет-кедә күчләндирәрәк
Decrescendo (decresc.) яхуд — или	постепенно увеличивая силу звучания
Diminuendo (dim.)	кет-кедә зәйфләдәрәк постепенно уменьшая силу звучания.
Dolce	зәриф, јумшаг мягко, нежно
P яхуд — или piano	аз сәслә, астача тихо
pp яхуд — или pianissimo . . .	лап аз сәслә, лап сакит очень тихо
f яхуд — или forte	бәркдән, күчлү громко
ff яхуд — или fortissimo . . .	лап бәркдән, лап күчлү очень громко
Fine	сон конец
Grave	ағыр, ловға тяжело, важно
Largo, larghetto	чох ағыр, узадарал, кениш очень медленно, протяжно, широко
Legato	бағлы, арасыны кәсмәдән связно, не прерывая
Lento	ағыр-ағыр медленно
Maestoso	әзәмәтли величественно
Marcia	марш
Meno	азча менее
Meno forte	азча бәрк менее громко
Mezzo	гәрарында не очень
Moderato	орта сүр'әтлә умеренно
Risoluto	гәтиjjәтлә решительно
Rit. яхуд — или ritenuo . . .	кет-кедә ағырлашдырааг
Ritard. яхуд — или ritardando . . .	постепенно замедляя
s f яхуд — или sforzando . . .	бирдән, кәскин, күчлү, вурғу илә внезапно, резко, сильно, делая ударение

I НИССЭ
I РАЗДЕЛ

БОШ СИМЛЭР ҮЗЭРИНДЭ МЭШГЭЛЭ ВЭ БАРМАГЛАРЫН
ГОЈУЛМА ГАЈДАСЫ
УПРАЖНЕНИЯ НА ПУСТЫХ СТРУНАХ И ПОСТАНОВКА ПАЛЬЦЕВ

Adagio

□ = Уст мизраб. Удар медиатора сверху
▼ = Алт мизраб. Удар медиатора снизу
(○)

Andante

▢ = Чэрэк пауза
(○) = Четвертная пауза

Moderato

Moderato

Allegro

5 $\begin{smallmatrix} 3 \\ 2 \end{smallmatrix}$ f p

Adagio

6 $\begin{smallmatrix} 3 \\ 2 \end{smallmatrix}$ ff

АЛТ ВЭ ҮСТ МИЗРАБЛА МЭШГЭЛЭ
(Мэгсэд: tremolo назырламаг)
УПРАЖНЕНИЯ С УДАРАМИ МЕДИАТОРА СВЕРХУ И СНИЗУ
(Цель: подготовка tremolo)

Алт вэ үст мизрабы ишлэдиркэн сағ билэji
сэrbэст сахламаг лазымдыр.

При ударах медиатора сверху и снизу кисть
правой руки следует держать свободно.

Adagio

7 $\begin{smallmatrix} 3 \\ 2 \end{smallmatrix}$ p

8-чи нөмрәни мүмкүн гәдәр чох чалдырмагла бәрабәр, әввәл һәр ханәни ики зәрбә, тәләбә буны тамамилә мәнимсәдикдән сонра, һәр ханәни бир зәрбә чалдырмаг лазымдыр.

8-ой номер играть как можно больше, исполнения каждый такт на два счета вначале и на один счет после того, как вещь будет вполне усвоена.

Adagio

8

**БАРМАГЛАРЫН ГОЈУЛМАСЫ
ПОСТАНОВКА ПАЛЬЦЕВ**
1-чи бармаг
1-ый палец

Andante

9

Andante

10

1-чи вә 2-чи БАРМАГЛАР
1-ый и 2-ой ПАЛЬЦЫ

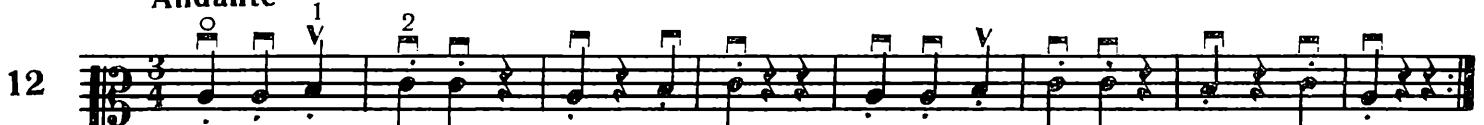
Икинчи бармағы гојдугда биринчи бармағы
өз јериндә сахламалы.

При постановке второго пальца первый сле-
дует оставлять на месте.

Moderato

Andante

2-чи БАРМАҒЫН АЙРЫЧА ГОЈУЛМАСЫ
ОТДЕЛЬНАЯ ПОСТАНОВКА 2-го ПАЛЬЦА

Andantino

1-чи, 2-чи вэ 3-чу БАРМАГЛАРЫН ГОУЛМАСЫ
ПОСТАНОВКА 1-го, 2-го и 3-го ПАЛЬЦЕВ

Үчүнчү бармагы гојдугда биринчи вэ икинчи бармаглар өз јерләриндә галмалы-дыр.

При постановке третьего пальца первый и второй пальцы должны оставаться на месте.

Largo

3-чу БАРМАГЫН АЙРЫЧА ГОУЛМАСЫ
ОТДЕЛЬНАЯ ПОСТАНОВКА 3-го ПАЛЬЦА

Maestoso
Andante

БАРМАГЛАРЫН ГОУЛМАСЫ ВӘ КӨТҮРҮЛМЭСИ ПОСТАНОВКА И СНЯТИЕ ПАЛЬЦЕВ

17-чи нөмрәдә шакирд һәр ханәни ики зәрбә чалмағы мәнимсәдикдән соңра, һәм-чинин бир зәрбә чалмалы вә кет-кедә сүр'ети артырыб тремоло алмалыдыр.

После полного усвоения № 17, исполнив каждый такт на два счета, ученику следует играть то же самое со счетом — каждый такт на один (на раз) и, постепенно ускоряя темп, получать tremolo.

Allegro

17

simile

1 2 3

1 2 3

(o) (1) (2)

(3) (3)

(2) (1) (o)

o 1. 2.

3. 3.

2. 1. o.

Andante

18

○. 1. 2. 3.

(o) (1) (2) (3)

1 2. 3. 2.

1 (2) (1)

(o) 3. 2. 1.

○. 1. 2. 3.

(o) (1) (2) (3) 1

2. 3. 2. 1. ○

(2) (1) (o) 3. 2.

1. ○. 1. 2. 3. (o) (1)

(2) (3) 1. 2. 3. 2. 1. ○.

(2) (1) (o) 3. 2. 1. ○.

ИБТИДАИ НОТ САВАДЫНДАН ЭСАС АНЛАЙШЛАР
ЭЛЕМЕНТАРНЫЕ ПОНЯТИЯ ИЗ НОТНОЙ ГРАМОТЫ

СЭККИЗЛИК НОТЛАР
ВОСЬМЫЕ НОТЫ

Ики нот бир зэрбэ чалыныр (бириинчи нот үст, икинчи нот алт мизрабла).

На один счет исполняются две ноты (первая нота-ударом сверху, вторая-ударом снизу).

19

simile

20

Ханәләрин башында акцент етдирмәли вә тәләбәнин фикрини тәдричлә тремоло алынасына чәлб етмәлидир.

Начало такта следует акцентировать и обратить внимание ученика на постепенное получение тремоло.

Andante

21

simile

**ОНАЛТЫЛЫГ НОТЛАР
ШЕСТНАДЦАТЫЕ НОТЫ**

Дөрд нот бир зәrbә чалыныр-
(Нотлар сыра илә үстдән вә алтдан вурулур).

На один счет исполняются четыре ноты
(Ноты исполняются попеременно ударами
сверху и снизу).

♩ = ♪ ♪ ♩ = ♩ ♩ ♩

simile

22

Allegro

23

24-чү нөмрәни мүмкүн гәдәр чох чалдырымалы вә tremolонун нечә алынмасыны тәләбәjә баша салмалы.

24-ый номер играть как можно больше и объяснить ученику способ получения tremolo.

ОТУЗИКИЛИК НОТЛАР
ТРИДЦАТЬ ВТОРЫЕ НОТЫ

Сәккиз нот бир зәрбә чалыныр

На один счет исполняются восемь нот

25

26

27-чи нөмрәни мүәллим әvvәлчә ағыр-ағыр чалдырмалыдыр ки, тәләбә бир зәрбә сәккиз мизраб вурдуғуну тамамилә дәрк едиб мәнимсәсин. Буна мұвәффәг ол-дугдан соңра, тәдричлә сүр'әти артырараг нарын отузикилик рүхт алынмалыдыр. Жазылмыш лигаја диггәт едилмәлидир ки, хәнәнин ортасында акцент алынmasын.

Бүнлары тамамилә мәнимсәдикдән соңра бүтөв нот, јарым нот вә чәрәк нотларын нечә чалынмасыны баша салмаг олар.

27-ой номер сначала следует играть очень медленно, чтобы ученик вполне смог освоить прием игры „восемь ударов на один счет“, а затем, постепенно ускоряя темп, получать ровное мелкое tremolo (из тридцать вторых). Для того, чтобы не получались акценты в середине тактов необходимо следить за лигами.

После того как у ученика выработается ровное tremolo, можно будет объяснить ему способ исполнения целых, половинных и четвертных нот.

27

Бундан соңра кәлән материал артыг tremolo едә билән шакирдләри нәзәрдә тутараг верилмишdir. Бу материалда tremolo сәдәркән тәләбәнин фикрини мизрабын са-јына, јәни оналтылыг, отузикилик вә алт-мышәрдлүк олмасына дејил, мүмкүн гә-дәр нарын вә мүнтәзәм tremolo алынмасына чәлб етмәк лазымдыр. Tremolo едәркән биләк бөш сахланмалыдыр.

Последующий материал рассчитан на учеников, умеющих tremolировать. В этом материале внимание ученика следует обращать не на количество ударов медиатора, т. е. удары шестнадцатыми, тридцать вторыми и шестьдесят четвертыми, а на получение возможно более мелкого и равномерного tremolo. При tremolировании кисть руки держится свободно.

**○ = БҮТӨВ НОТ
ЦЕЛАЯ НОТА**

Тремоло илә, арасы кәсилмәдән, дөрд зәрбә чалыныр.

Исполняется непрерывным тремоло на четыре счета.

Adagio

**○ = JARIM НОТ
ПОЛОВИННАЯ НОТА**

Тремоло илә арасы кәсилмәдән ики зәрбә чалыныр.

Исполняется непрерывным тремоло на два счета.

Adagio

**○ = ЧЭРЭК НОТ
ЧЕТВЕРТНАЯ НОТА**

Тремоло илә бир зәрбә чалыныр. Нәр јени кәлән нотда тремоло кәсилиб јенидән башлајыр.

Исполняется посредством тремоло на один счет. Перед каждой нотой тремоло прерывается и начинается заново.

Adagio

БИРИНЧИ ПОЗИСИЈА ПЕРВАЯ ПОЗИЦИЯ

Тарын 1-чи позицијасында алынан натурал гамма:

Натуральная гамма получаемая на 1-ой позиции тара:

Көк симдә
На басках

Сары симдә
На желтых струнах

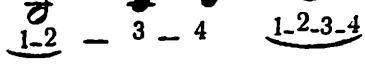
Ағ симдә
На белых струнах

Lento

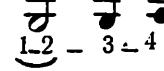
Andante

Moderato

Andante

10

Adagio

11

Moderato

12

Largo
13

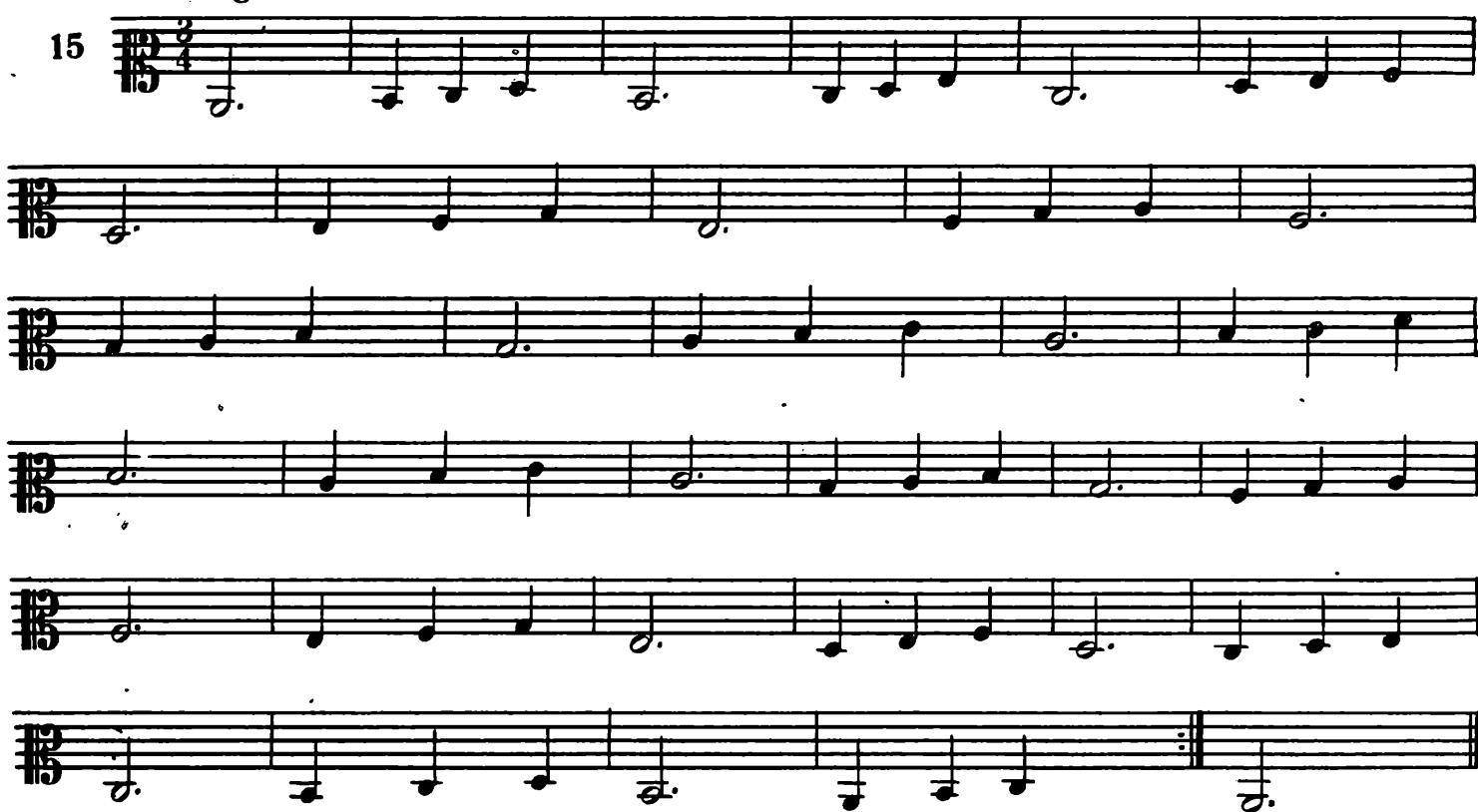

Moderato
14

Adagio

15

Moderato

16

Allegretto

17

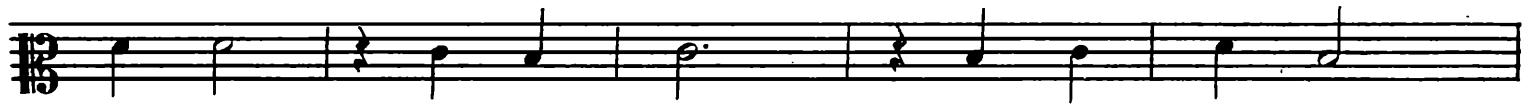
Andante**Moderato****Andante****Moderato****Moderato**

Andante

23

Adagio

24

Andante

25

Tempo di marcia

26

Moderato

27

Allegretto

28

Tempo di marcia*Moderato**Allegro moderato*

Moderato

32

12/4

Andantino

33

12/4

Andante)

34

12/4

*) Ханжарини
Затаки

Moderato

35

Allegro

36

Moderato

37

Moderato assai

38

Moderato

39

Tempo di marcia

40

Allegro

41

СЭККИЗЛИК НОТЛАР
ВОСЬМЫЕ НОТЫ

Сэkkизлик нотлар үст мизрабла чалынмалыдыр. Алт мизраб тәләб олундугда, лазым олан ишарә гојулур.

Восьмые ноты исполняются ударом медиатора сверху. При надобности удара снизу ставится соответствующий знак.

Andante

42

Moderato

43

Allegro moderato

Allegro

simile

Moderato**Andante****Andantino****Largo****Allegro moderato**

Maestoso

54

54

Мазасын скрипка мэктэбиндэн
Из скрипичной школы Мазаса

Andante

Тэлэбэ
Ученик

55

Мүэллим
Педагог

55

Moderato

Moderato

(3) (3)

56

(3) 1 1

Moderato

(3) (3)

57

(3) (3)

1 v v (3)

(3) (3) (3) 1

Tempo di valse

58

mf

11 12

f

p

11 12

Tempo di marcia

59

Musical score for measure 59 in 2/4 time, key signature of B-flat major (two flats). The tempo is marked "Tempo di marcia" and dynamic "f". The music consists of five staves of notes.

Andantino

60

Musical score for measure 60 in 2/4 time, key signature of B-flat major (two flats). The tempo is marked "Andantino" and dynamic "f". The music consists of three staves of notes.

Andante

61

Musical score for measure 61 in 3/4 time, key signature of B-flat major (two flats). The tempo is marked "Andante" and dynamic "f". The music consists of two staves of notes.

Етүд

Этюд

2 штрихлә чалынмалыдыр.

Следует исполнять двумя штрихами.

Allegro

62

Musical score starting at measure 62. The score consists of ten staves of music for a bowed instrument. The key signature changes from B-flat major to C major and back to B-flat major. The tempo is Allegro.

Continuation of the musical score, showing the next section of ten staves.

Continuation of the musical score, showing the next section of ten staves.

Continuation of the musical score, showing the next section of ten staves.

Continuation of the musical score, showing the next section of ten staves.

Continuation of the musical score, showing the next section of ten staves.

Continuation of the musical score, showing the next section of ten staves.

Continuation of the musical score, showing the next section of ten staves.

Continuation of the musical score, showing the next section of ten staves.

Continuation of the musical score, showing the next section of ten staves.

Continuation of the musical score, showing the final section of ten staves.

Үзейир Һачыбәев
Узеир Гаджибеков

Andante

63

64-чү нөмрә дөрд штрихлә чалынмалдырып. 4-чү штрихи мүмкүн гәдәр чох чалдырмалы.

64-ый номер следует исполнять четырьмя штрихами. Четвертый штрих использовать как можно больше.

Moderato

64

65-чи нөмрәни ики чүр чалмалы;
1. Сәккизлик нот үст миэрбала;
2. Сәккизлик нот алт миэрбала;

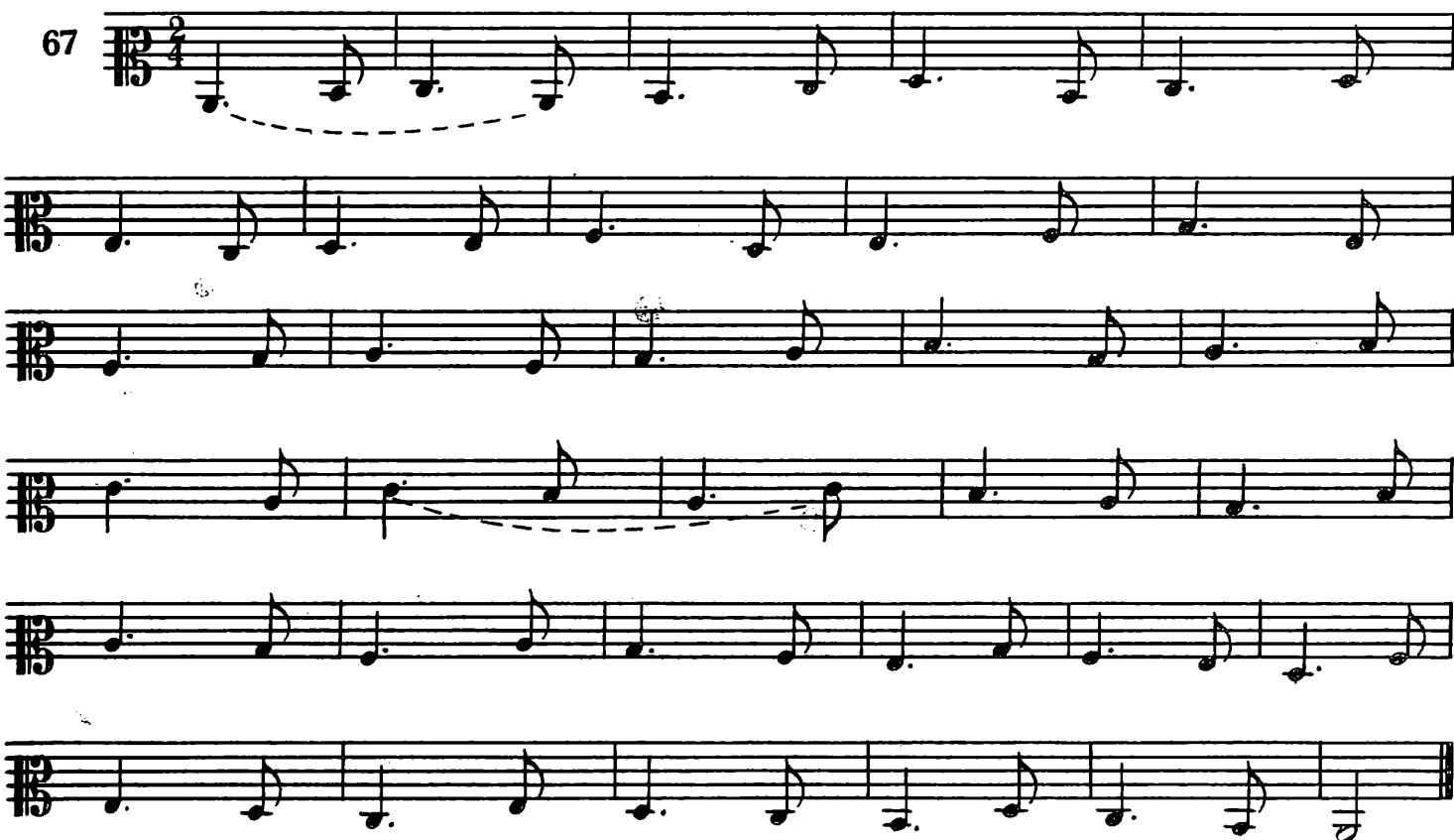
65-ый номер исполняется двояко:
1. Восьмые ноты ударом сверху;
2. Восьмые ноты ударом снизу;

Andante

65

Andante**Moderato**

= . .

Adagio

Рубетс мэчмуэсиндэн
Из сборника Рубеца

Largo

Lento

Климов мэчмүэсиндэн
Из сборника Климова

Moderato

71

Allegretto

72

Moderato

73

simile

*Fine (сон)
(конец)*

f

mf

*Da capo al Fine
(башдан сона гэдэр)
(сначала до конца)*

ОНАЛТЫЛЫГ НОТЛАР ШЕСТНАДЦАТЫЕ НОТЫ

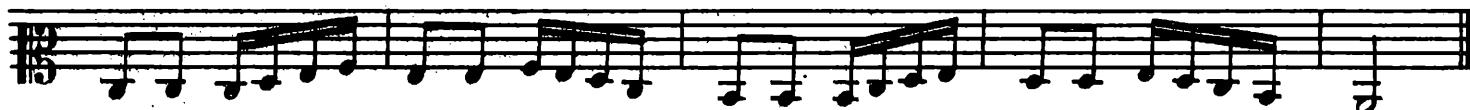
Оналтылыг нотлар адәтән көвәй илә: бири үстдән, бири алтдан чалыныр (бу барәдә тримолоја һазырлыг һиссәсиндә дә дејилмиши).

Оналтылыг нотларын йанында сәккиэлик нотлар оларса үст мизрабла чалыныр, мұстәсна налларда, јә'ни штрихи дәјишимәје еңтијаң олдугда исә лазым олан ишарә յазылыр. Оналтылыг нотлары чалыркән мизрабы сыхмамаға, биләйин сәрбәст сахланмасына диггәт етмәлидир.

Шестнадцатые ноты обычно исполняются попеременно ударами сверху и снизу (об этом говорилось в части, касающейся подготовки тримоло).

Если рядом с шестнадцатыми нотами есть восьмые, то последние исполняются ударами сверху, а в случае необходимости замены штриха ставится соответствующий знак. При игре шестнадцатыми не следует сильно сжимать медиатор и напрягать кисть руки.

Andante

Етуд

Этюд

Allegro

A series of ten staves of musical notation for bassoon, each consisting of two measures of sixteenth-note patterns. The notation is in common time, with a bass clef and a key signature of one sharp (F#). The notes are primarily eighth and sixteenth notes, with some quarter notes and rests.

Етуд

Этюд

Moderato

76

A single staff of musical notation for bassoon, labeled "Moderato". It features three measures with dynamics *f*, *p*, and *mf*.

A single staff of musical notation for bassoon, continuing from the previous measure. It consists of two measures with a dynamic *ff*.

p

rit.

a tempo

p

rit.

f

Moderato

77

Andantino

78

79-чу нөмрәдә олан бу груплар ағыр темпдә олдуғу заман, бириңчи нот тремоло, икінчи нот тәрс вә жа үст мизрабла чалыныр; сүр'етли темпдә исә бириңчи нот үст мизрабла (тәк) вурулур, икінчи нотун үст вә жа алт мизрабла чалынмасы ишарә едилир.

Сүр'етли темпдә бу груп белә ифа олунур (бириңчи нотун жаңында олан нәгтә оналтылыг паузаја чеврилир).

79-чу нөмрәни дөрд штрихдә чалдырмалы.

При игре группировок (№ 79) в медленном темпе первая нота исполняется в виде тремоло, а вторая ударом сверху или снизу; в быстром же темпе первая нота исполняется (одним) ударом сверху, а вторая — соответственно её штриху.

В быстром темпе эта группировка исполняется как (точка при первой ноте превращается в шестнадцатую паузу).

79-ый номер исполняется четырьмя штрихами.

Moderato

79

Allegro moderato

80

f

Узеир Һачыбәев („Аршин мал алан“ мусицилди комедијасындан)

Узеир Гаджибеков (из музыкальной комедии „Аршин мал алан“)

Узеир Һачыбәев („О олмасын, бу олсун“ мусигили комедијасындан)
Узеир Гаджибеков (из музыкальной комедии „Не та, так эта“)

Moderato

81

ЛИГАЛАНМЫШ СЭККИЗЛИК НОТЛАР
(тремоло илә чалыныр)

СЛИГОВАННЫЕ ВОСЬМЫЕ НОТЫ
(исполняются в виде трепета)

Allegretto

М. Магомаев („Шаһ Исмајыл“ операсындан)
М. Магомаев (из оперы „Шах Исмаил“)

82

Allegro

83

Allegro moderato

84

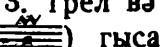
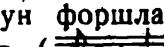
Климовун солфечио мэчмуэсингдэн
Из сборника сольфеджио Климова

Allegro moderato

85

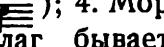
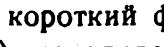
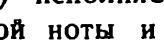
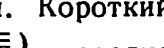
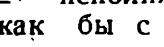
МЕЛИЗМАЛАР МЕЛИЗМЫ

(бәзәк ишарәләри)

1. Форшлаг (вә и. а.); 2. Группетто (); 3. Трел вә яхуд зәнкулә (); 4. Мордент () гыса трел. Форшлаг ики түрдүр: а) узун форшлаг; б) гыса форшлаг. Узун форшлаг () өзүндән сонракы нотуң, јәни әсас нотун ярысыны алыш. Гыса форшлаг (вә и. а.) өзүндән эввәлки нотун несабына, ханәхаричи кими чалыны.

Бүнлары җазы илә айдынлаштыраг:

(знаки украшения)

1. Форшлаг (); 2. Группетто (); 3. Трель (); 4. Мордент ()—короткая трель. Форшлаг бывает двух видов: а) долгий форшлаг; б) короткий форшлаг. Долгий форшлаг () исполняется за счет следующей, т. е. основной ноты и отнимает половину ее длительности. Короткий форшлаг () исполняется за счет предыдущей ноты, как бы с затаакта.

Поясним это на примерах:

УЗУН ФОРШЛАГ ДОЛГИЙ ФОРШЛАГ

Белә җазылыр
Пишется

Белә чалыныр
Исполняется

ГЫСА ФОРШЛАГ КОРОТКИЙ ФОРШЛАГ

Белә җазылыр
Пишется

Белә чалыныр
Исполняется

ГРУППЕТТО

Жазылмасы
Пишется

Чалынмасы
Исполняется

Группеттонун үстүндө гојулан $\#$ вә \flat и ярәләри әсас нотун үст көмәкчи нотуна, группеттонун алтында гојулан ишареләр исә әсас нотун алт көмәкчи нотуна аиддир.

Знак $\#$ или \flat , поставленный над группетто относится к верхней вспомогательной ноте основной ноты, а знак, поставленный под группетто, — к нижней вспомогательной.

Жазылмасы
Пишется

Чалынмасы
Исполняется

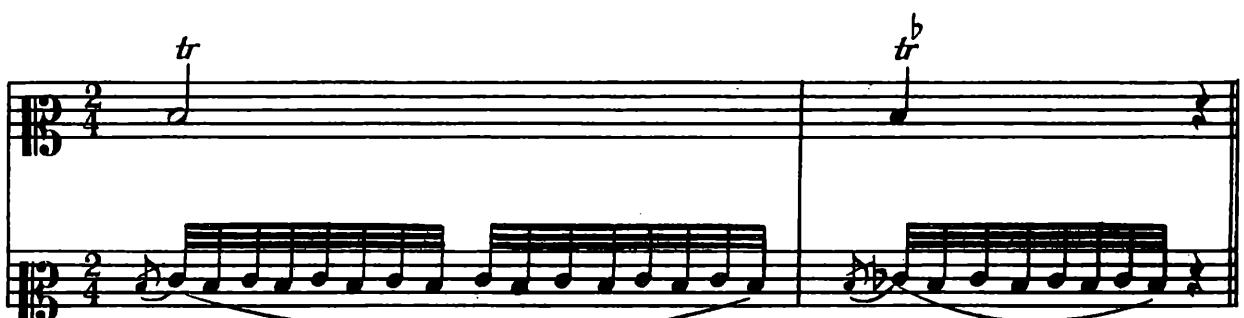
Жазылмасы
Пишется

Чалынмасы
Исполняется

ТРЕЛ ТРЕЛЬ

Жазылмасы
Пишется

Чалынмасы
Исполняется

МОРДЕНТ

(Бу да гыса трелдир)

(Короткая трель)

Жазылмасы
Пишется

Чалынмасы
Исполняется

Мазасын скрипка мэктэбиндэн
Из скрипичной школы Мазаса

Moderato

Тэлэбэ Ученик

Ученик

86 Гыса форшлаг
Короткий форшлаг

Мүэллим Педагог

v p v

p

Узун форшлаг
Долгий форшлаг

f

p

cresc.

dim.

Кәндимиз

Наше село

С. Рустэмов
С. Рустамов

Allegretto

87

Чыхдым гаја башына

Взобрался я на утес

Азәрбајҹан халг маһнысы
Азербайджанская народная песня

Andante

88

Раст рэнки

Рянг раст

Moderato

89

Уст мизрабларла
Ударами сверху

p

S. Гуртармаг үчүн. Для окончания

БАРМАГЛАР ҮЧҮН МЭШГЛЭР УПРАЖНЕНИЯ ДЛЯ ПАЛЬЦЕВ

Ашағыдақы мәшгләрдән мәгсәд, сол әл бармагларының һәрәкәтини инкишаф етдирмәкдир. Бу мәшгләри әvvәла, а) чәрәк нот һесабы тремоло илә; б) соңра јенә тремоло-сәккизлик нот һесабы илә; в) нәһајэт үст-алт мизрабла, јазылмыш олдуғу кими чалмалыдыр. Тәмпи әvvәл олдугча ағыр көтүрүб, соңра тәдричлә сүр'әтләндирмәли.

Цель последующих упражнений — развитие пальцев (левой руки). Эти упражнения исполнять сначала в виде тремоло, считая по четвертям, затем опять тримолировать, считая уже по восьмушкам, и, наконец, исполнять так, как написано: „удар сверху и снизу“.

90

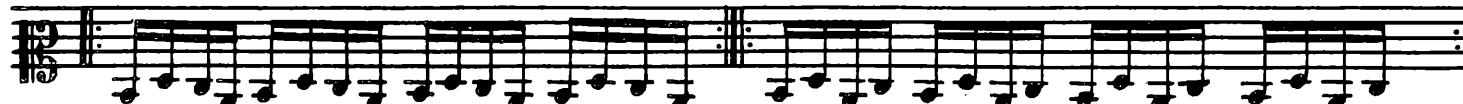
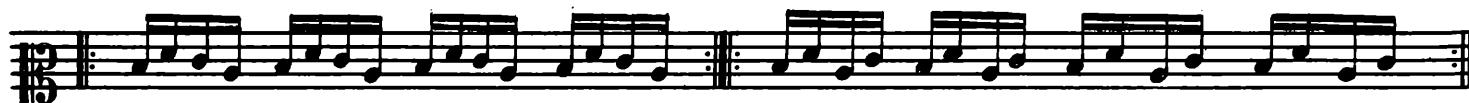
Еjни мәшгләр сары симдә

Те же упражнения на жёлтых струнах

91

Ејни мэшглэр көк симдэ

Те же упражнения на баске

99

100

101

Биринчи бармагы јериндэ сахламаг шэртилә сары вә ағ симләр үзәриндә бармаглар үчүн мәшгләр.

Бармагларын үчү дә сары симдә

Adagio

102

1-чи бармаг ағ симдә, 2-чи вә 3-чү бармаглар сары симдә

Упражнения для пальцев на желтых и белых струнах при условии оставления первого пальца на месте.

Все три пальца на желтых струнах

103

1-чи вә 2-чи бармаглар ағ симдә, 3-чү бармаг сары симдә

1-ый палец на белых струнах, 2-ой и 3-ий пальцы на желтых

Larghetto

104

Бармагларын үчү дә ағ симдә

Все три пальца на белых струнах

Andante

105

II ҺИССЭ II РАЗДЕЛ

ПОЗИСИЯ ВЭ ПОЗИСИЈАЛАРЫН БИРЛӘШМӘСИ ПОЗИЦИИ И ИХ СОЕДИНЕНИЯ

Бура гәдәр верилмиш материалда сол әл даима бир вәзијјетдә галырды, јә'ни тәсадүф едән бүтүн нотлары сол әлин вәзијјетини дәшишмәдән чалырдыг; бу вәзијјетә 1-чи позисија вәзијјети, яхуд садәчә 1-чи позисија дејилир.

1-чи позисијада чалына билән ән зил нот дыр. Экәр дырдан даһа зил ног тәләб олунса, о заман сол әлин әввәлки вәзијјетини дәшишиб, әли ирәлијә дөгрү һәрәкәт етдирмәлийик, јә'ни сол әл позисијасыны дәшишмәлийидир; буна позисијадан позисија кечмәк, яхуд позисијаларын бирләшмәси дејилир. Тарда дөггүз позисија вардыр; бунлар: биринчи позисија, икинчи позисија вэ и. а. адланыр. 1-чи позисијадан 2-чи позисија кечмәк учун сол әл бир тон ирәли һәрәкәт етмәлийидир; 3-чу позисија кечмәк учун ики тон ирәли һәрәкәт етмәлийидир вэ и. а.

Весь предыдущий материал был рассчитан на неизменное положение левой руки, т. е. все ноты исполнялись пальцами без изменения положения левой руки. Это называется положением в 1-ой позиции или просто 1-ой позицией.

Самой высокой нотой, возможной в 1-ой позиции является дыр. Если требуется нота более высокая, чем дыр, тогда необходимо, изменив положение левой руки, выдвинуть ее несколько вперед, т. е. левая рука меняет позицию, и это называется переходом из одной позиции в другую или соединением позиций. На таре имеется 9 позиций: первая позиция, вторая позиция и т. д. Для перехода из 1-ой позиции во вторую левую руку следует передвинуть (вперед) на один тон, для перехода в третью — на 2 тона и т. д.

ИКИНЧИ ПОЗИСИЈА ВТОРАЯ ПОЗИЦИЯ

2-чи позисијада ашағыдақы нотлар алыныр:

кек симдә сары симдә ағ симдә
на баске на жёлтых струнах на белых струнах

1. 2. 3. (1) (2) (3) 1 2 3

Гејд: һәр бир позисијада көстәрилән нотлары \sharp вэ \flat алтерасија ишарәләри илә дә көстәрмәк мүмкүндүр. Бармаглар ејни олачагдыр.

Во 2-ой позиции получаются следующие ноты:

Примечание: В любой позиции ноты могут быть со знаками алтерации (\sharp , \flat). В этих случаях измененные ноты берутся теми же пальцами.

ИКИНЧИ ПОЗИСИЈА УЧУН МӘШҒӘЛӘЛӘР УПРАЖНЕНИЯ НА ВТОРОЙ ПОЗИЦИИ

106

(1) (2) (3) 1 2 3

сары симдә ағ симдә
на жёлтых струнах на белых струнах

simile

Секан етүдү

Этюд сегях

Moderato

107

(1)

Лига илә бирләшмиш нотлары арасыны кәсмәдән тремоло илә чалмалы. Бундан соңра кәлән нөмрәләрдә тәсадүф едилән ишарәләри изаһ етмәклә бәрабәр, һәр биринин өз јериндә ифа олунмасына диггәт јетирмәли.

Слигованные ноты исполняются непрерывным tremolo. Наряду с пояснением знаков, встречающихся в последующих номерах, необходимо следить за их точным исполнением.

Азәрбајҹан халг маһнысы
Азербайджанская народная песня

Grazioso

108

108

f

p

mf

tr

**) к.ч*

m.ч.

tr

tr

mf

p

tr

tr

f

**) к.ч*

m.ч.

tr

tr

p

mf

tr

tr

Andante

109

mf

Fine (сон)
(конец)

f

Da саро (башдан)
(сначала)

) к.ч*-кичик чанаг *) б.ч*-бәјүк чанаг
м.ч-малая чашка *б.ч*-большая чашка

Биринчи позиција илэ икинчи позицијанын
бирләшмәсі

110

Соединение первой и второй позиций

Andantino

111

Раст марши

Марш раст

Moderato

112

*) „До“ нотуну саг-сол мизрабын элверишлијинә көрә,
бәзәүл ачыг симдә вә бәзән дә сары симдә бармагла көтүрмәк лазым кәлир.

*) Ноту „до“ приходится брать иногда на открытых струнах, а иногда пальцем, на жёлтых струнах, в зависимости от удобства исполнения сверху-снизу.

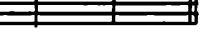
**) Зәңк симин ишарәсидир.

**) Знак звонких струн

УЧУНЧУ ПОЗИСИЈА ТРЕТЬЯ ПОЗИЦИЯ

3-чү позицијада ашагыдакы нотлар алыныр:

В 3-ей позиции получаются следующие ноты:

кек симдэ на басках	сары симдэ на жёлтых струнах	ағ симдэ на белых струнах
1. 2. 3.	(1) (2) (3)	1 2 3
		

Бу позицијада, 1-чи бармагла 3-чү бармағын арасы бир гәдәр кениш олдуғу үчүн, шакирдләрин эксериијети илк заманлар 1-чи бармағы көтүрмәмиш 3-чү бармағы йеринә чатдыра билмәйрләр. Белә налларда, мұстәсна олараг, мұвәггәти бир вахт үчүн 3-чү бармаг ишләндикдә 1-чи бармағын көтүрүлмәсінә јол верилә биләр, бу шәртлә ки, бу дәфә 2-чи бармаг йеринде галсын вә 1-чи бармаг тамамилә ғавада галма-жыб, жарым тон ирәли һәрәкәт етмиш олсун.

Поскольку расстояние между 1-ым и 3-им пальцами несколько шире, то большинство начинающих на первых порах не может ставить 3-ий палец на свое место без предварительного снятия 1-го пальца. В таких случаях при постановке 3-го пальца как исключение можно временно допускать снятие 1-го пальца, 2-ой палец оставлять на месте, а 1-ый палец, не снимая совсем со струн, сдвигать на полтона вперед.

**3-чү ПОЗИСИЈА
3-ья ПОЗИЦИЯ**

Andante

(1)

113

Бармагларын үчү дә сары симдэ

Все три пальца на жёлтых струнах

(1)

114

1-чи бармаг ағ симдә, 2-чи вә 3-чү бармаг-
лар сары симдә

1-ый палец на белых струнах, 2-ой и 3-ий
пальцы на жёлтых

Үзейир Һачыбәев
Узеир Гаджибеков

Moderato

119

Еј, сәба јели

О, утренний ветерок

Үзеир Һачыбәев
Узейр Гаджибеков

Тәләбә
Ученик

Moderato

120
Мүәллим
Педагог

2

1-чи позиција илә 3-чү позицијанын бирләшмәсі

Соединение 1-ой и 3-ей позиций

121 **Lento**

1-чи, 2-чи вә 3-чү позицијаларын бирләшмәсі

Соединение 1-ой, 2-ой и 3-ей позиций

Етүд

Этюд

122 **Allegretto**

ДӨРДҮНЧҮ ПОЗИСИЯ
ЧЕТВЕРТАЯ ПОЗИЦИЯ

4-чү позисијада ашағыдақы нотлар алыныр:

В 4-ой позиции получаются следующие ноты:

көк симдә сары симдә ағ симдә
на басках на жёлтых струнах на белых струнах

БАРМАГЛАР ҮЧҮН МӘШГЛЭР
УПРАЖНЕНИЯ ДЛЯ ПАЛЬЦЕВ

Бармагларын үчүн дә сары симдә

Все три пальца на жёлтых струнах

Andantino

123

1-чи бармаг ағ симдә, 2-чи вә 3-чү бармаглар
сары симдә

1-ый палец на белых струнах, 2-ой и 3-ий
пальцы на жёлтых

124

1-чи вә 2-чи бармаглар ағ симдә, 3-чү бар-
маг сары симдә

1-ый и 2-ой пальцы на белых струнах, 3-ий
палец на жёлтых

125

Бармагларын үчү дэ ағ симдэ

Все три пальца на белых струнах

126

Гојунлар

Овцы

Adagio
(4-чү позиција)
(4-ая позиция)

127

Aзэрбајҹан халг маһнысы
Азербайджанская народная песня

a tempo *tr.* *rit.* *Fine*

Da capo al Fine

Дилим-дилим

Tempo di valse
(2)

128

Aзэрбајҹан халг маһнысы
Азербайджанская народная песня

**БЕШИНЧИ ПОЗИСИЈА
ПЯТАЯ ПОЗИЦИЯ**

5-чи позисијада алынан нотлар:

В 5-ой позиции получаются следующие ноты:

**БАРМАГЛАР УЧУН МӘШГӘЛӘЛӘР
УПРАЖНЕНИЯ ДЛЯ ПАЛЬЦЕВ**

129

1-чи бармаг ағ симдә, 2-чи вә 3-чү бармаг-
лар сары симдә

1-ый палец на белых струнах, 2-ой и 3-ий
пальцы на жёлтых

130

1-чи вә 2-чи бармаглар ағ симдә, 3-чү бар-
маг сары симдә

1-ый и 2-ой пальцы на белых струнах, 3-ий
палец на жёлтых

1-чи, 3-чү вэ 5-чи позицияларын бирләшмәси

Соединение 1-ой, 3-ей и 5-ой позиций

Andantino

134

СИНКОПА

Аксентләрә диггәт етмәли

Следить за акцентами

Moderato

135

136

Бурадан башлајараг шакирдләрә систематик олараг гаммалары чалдырмаг лазымдыр.

Гаммалар китабын сонунда айрыча олараг китаба әlavә шәклиндә верилмишdir.

Начиная отсюда, учащиеся должны систематически играть гаммы, которые помещены в конце книги.

Тәләбә
Ученик

137

Мүэллим
Педагог

Andante

Mazasyn скрипка мәктәбиндән
Из скрипичной школы Мазаса

(1) (2)

(1)

Мазасын скрипка мэктэбиндэн
Из скрипичной школы Мазаса

Тэлэбэ
Ученик

138

Мүэллим
Педагог

Moderato assai

"f largamente"

Moderato assai

"f largamente"

"f" *p* *dolce*

mf

f

mf

p

Гејд. 6-чи, 7-чи, 8-чи вә 9-чу позицијаларын үзәриндә айры-айры мәшгүләрлә дајанмајағыг, чүнки бура гәдәр позицијалар һаггында верилмиш материалы мәнимсәмиш орта габилијјәтли һәр бир тәләбә, галан позицијаларын јерләрини билдиқдән сонра, онлары үмуми чалғыда ишләтмәкдә чәтиңлик чәкмәјәкәдир.

Примечание. Останавливаюсь специально на остальных (6-ой, 7-ой, 8-ой и 9-ой) позициях и посвящать им отдельные упражнения нет необходимости, ибо любой учащийся средних способностей, усвоивший предыдущий материал о позициях, может без затруднений пользоваться также и остальными позициями при ознакомлении с нотами входящими в эти позиции.

6-чи ПОЗИСИЈАНЫН НОТЛАРЫ: НОТЫ 6-ОЙ ПОЗИЦИИ:

көк симдә сары симдә ағ симдә
на баске на жёлтых струнах на белых струнах

7-чи ПОЗИСИЈАНЫН НОТЛАРЫ: НОТЫ 7-ОЙ ПОЗИЦИИ:

көк симдә сары симдә ағ симдә
на баске на жёлтых струнах на белых струнах

8-чи ПОЗИСИЈАНЫН НОТЛАРЫ: НОТЫ 8-ОЙ ПОЗИЦИИ:

көк симдә сары симдә ағ симдә
на баске на жёлтых струнах на белых струнах

9-чу ПОЗИСИЈАНЫН НОТЛАРЫ: НОТЫ 9-ОЙ ПОЗИЦИИ:

көк симдә сары симдә ағ симдә
на баске на жёлтых струнах на белых струнах

Бундан сонра кәлән материаллар тарын бүтүн позициаларыны әһатә едир. Жадда саҳламалыдыр ки, сол әлини јерини дәјишмәк, јә'ни позицијадан позиција кечмәк жалныз јени бармаг ишарәси кәлдији заман олмалыдыр.

Последующий материал охватывает все позиции тара. Следует запомнить, что сдвиги левой руки, т.е. переходы из одной позиции в другую, производятся исключительно при появлении нового аппликатурного знака.

Largo

139

МЕЛОДИК МИНОР
МЕЛОДИЧЕСКИЙ МИНОР

Allegro moderato

140

Allegretto

141

Allegro

142 (1)

(2)

(2)

(2)

Moderato

Мазасын скрипка мектебиндән
Из скрипичной школы Мазаса

Тәләбә
Ученик

143

Мүэллим
Педагог

f

1

f

(2)

f

3

(1)

mf

(1)

f

Fine

2

Adagio

144

mf

10-чу позиција
10-ая позиция

Musical score for piano, page 10, featuring two staves. The top staff shows a continuous sequence of eighth-note patterns with various dynamics (e.g., f , p , f^3) and fingerings (e.g., 1, 2, 3). The bottom staff begins with measure 1, continuing the pattern established in the top staff. Measure 10 concludes with a dynamic marking of (3) .

Moderato

Moderato

145

3. (1) (1)

1

1

1

1

(3)

(1) 3

(1)

1

1

1

1

3

1

(3)

(1) 3.

(1) (1)

1

1

#2

1

3

1

1

3

1

(3)

(1) 3.

Andante

Andante

146

1. (1) 1 1
(3) 3. (1) 1 1
(3) 3. 1 1 1
1 (3) 3. (1) 1 1
1 1 3. (1) 1
1 1 1 (1) 1.

Allegro

Мазасын скрипка мэктэбийндэй Из скрипичной школы Мазаса

A page of musical notation for bassoon, starting with measure 147. The key signature is B-flat major (two flats). The tempo is indicated as 'c' (common time). Measure 147 begins with a dynamic 'mf'. The music consists of ten staves of sixteenth-note patterns. Measures 147-150 show a continuous pattern of eighth-note pairs followed by sixteenth-note pairs. Measures 151-154 introduce a new pattern with sixteenth-note pairs followed by eighth-note pairs. Measures 155-158 continue this pattern. Measures 159-162 show a return to the previous pattern. Measures 163-166 introduce a new pattern with sixteenth-note pairs followed by eighth-note pairs. Measures 167-170 conclude the section with a return to the previous pattern.

Allegro moderato

A musical score for a bassoon part, page 148. The score consists of two staves of music. The first staff begins with a bass clef, a common time signature, and a dynamic marking of 'p' (piano). The notes are primarily eighth notes, with some sixteenth-note patterns and grace notes. The second staff begins with a bass clef, a common time signature, and a dynamic marking of 'f' (forte). The notes are mostly eighth notes with some sixteenth-note patterns.

Moderato

149

ТРИОЛЛАР
ТРИОЛИ

150

simile

Andantino

151

simile

Andante

152

Moderato

153

Махур етүдү

Этюд махур

Allegro

154

Sheet music for a three-part instrument piece, page 83. The music consists of six staves of musical notation with various dynamics and performance instructions like '(1)', 'f', and 'ff'.

Moderato

Рубетс мэчмуэсиндэн
Из сборника Рубеца

155

Sheet music for a three-part instrument piece, page 155. The music consists of six staves of musical notation with various dynamics and performance instructions like '(1)', 'mf', 'ff', and '(2)'.

Adagio

156

Moderato

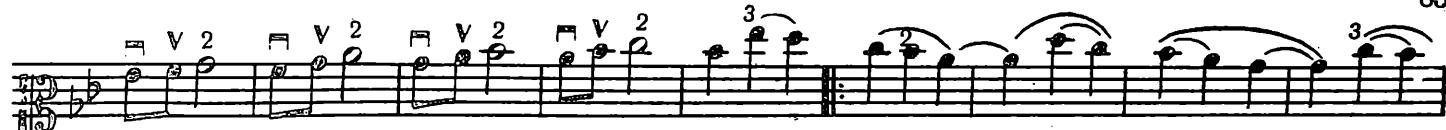
157

Баяты-шираз рэнки

Рянг баяты-шираз

Moderato

158

Allegretto

Рубетс мәчмүәсіндән
Из сборника Рубеца

(2)

Largo

(2)

Musical score for 'Шүштэр-дэрамэди' and 'Дерамед-шуштэр'. The score consists of two staves of music. The top staff is for 'Шүштэр-дэрамэди' and the bottom staff is for 'Дерамед-шуштэр'. Both staves are in 12/8 time, 3 flats key signature, and dynamic 'mf'. The music includes various note heads with '1', '2', '3' and circled 'o' or 'v' markings, indicating specific fingerings or techniques.

Шүштэр-дэрамэди

Дерамед-шуштэр

Andante

161

Musical score for 'Шүштэр-дэрамэди' and 'Дерамед-шуштэр' starting at measure 161. The score consists of eight staves of music. The first four staves are for 'Шүштэр-дэрамэди' and the last four staves are for 'Дерамед-шуштэр'. Both parts are in 12/8 time, 3 flats key signature, and dynamic 'mf'. The music includes various note heads with '1', '2', '3' and circled 'o' or 'v' markings, indicating specific fingerings or techniques. The score ends with a dynamic 'p'.

Мазасын скрипка мектебиндэн
Из скрипичной школы Мазаса

Тэлэбэ
Ученик

162

cantabile e poco forte

Мүэллим
Педагог

Andante

(2)

p

f

dolce

dim.

p

*Da capo
al Fine*

Allegro

163 (o) (1)

Fine

Lento

164 1. 1. (1) (1)

1 1 3

Andante

165 3 1 1 1 3 3 (3) (2)

1 1 3 3 (3) (2) 3.

Тәләбә
Ученик

166

Мұәллим
Педагог

Andantino

Musical score page 90, measures 1-2. The score consists of two staves. The top staff starts with a dynamic of >>> followed by a measure with a circled '(2)' above it. The bottom staff begins with a measure of eighth notes. Measure 2 starts with a dynamic of >>> followed by a measure with a circled '1' above it. The score concludes with a 'Fine' ending.

Musical score page 90, measures 3-4. The top staff begins with a dynamic of >>> followed by a measure with a circled '(2)' above it. The bottom staff starts with a dynamic of *p* followed by the instruction *dolce e cantabile*.

Musical score page 90, measures 5-6. The top staff starts with a dynamic of >>> followed by a measure with a circled '1'. The bottom staff starts with a dynamic of >>> followed by a measure with a circled '1'.

Musical score page 90, measures 7-8. The top staff starts with a dynamic of >>> followed by a measure with a circled '1'. The bottom staff starts with a dynamic of >>> followed by a measure with a circled '1'.

Musical score page 90, measures 9-10. The top staff starts with a dynamic of >>> followed by a measure with a circled '(1)'. The bottom staff starts with a dynamic of >>> followed by a measure with a circled '(1)'. The score concludes with a 'Da capo al Fine' ending.

ЗӘНК СИМЛӘРӘ МӘХСУС МӘШГӘЛӘЛӘР
УПРАЖНЕНИЯ НА ПРИМЕНЕНИЕ ЗВОНИХ СТРУН

Чаркаһ етүдү

Этюд чаргях

Moderato

167

a tempo

rit.

**III ҺИССЭ
III РАЗДЕЛ
ТЭДРИС-БЭДИЙ МАТЕРИАЛЫ
УЧЕБНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ МАТЕРИАЛ**

Бу һиссэдэки материал, артыг мүэjjэн дэрэвчэй гэдэр тарда нот чалғысына алышмыш тэлэбэни нэээрдэ тутараг верилир. Мэгсэд—тэлэбэний бэдий ифа габилиjэтини вэ техникасыны инкишаф етдирмэктэй; она көрө: 1. Бу һиссэдэ тэсадуф едилэн бүтүн нүансларын јерли-јериндэ ифа олунмасына; 2. Ритмин дүзкүнлүүнэ; 3. Тэмиз вэ көзэл сэс алымасына хүсуси диггэт верилмэлийдир.

Данный раздел включает материал, рассчитанный на учеников, умеющих играть в известной степени на таре по нотам. Цель—развитие у учащихся исполнительской техники и повышение уровня художественного исполнения. Поэтому следует обращать особое внимание на: 1. Точность нюансировки, применяемой в данном разделе; 2. Четкость ритма; 3. Получение чистого и красивого звука.

ӨЛКЭМ

Andante maestoso

Moderato

Moderato assai

a tempo

Страна моя

A. Зејналлы
A. Зейналлы

Moderato

mf

rit. ff

a tempo

1 1 2 4

rit.

p pp

Ноченка
Рус халг мәннысы

Larghetto, con anima
Кениш, һисс илә. Широко, с чувством

Ноченька
Русская народная песня

169

p

mf

pp

mf

f

rit. ppp

„Соналар көлү“ балетиндән
рәгс

Танец
из балета „Лебединое озеро“

П. Чайковски
П. Чайковский

Allegro moderato

170

pp

mf

f

p

f

p

mf

pp

mf

p

pp

mf rit.

Комсомолчу гыз

Tempo di marcia

171

171

Tempo di marcia

1 1 (2) 1 1 1 3

3 2 3

(1) 3 3

1 2 p

1 2 1.

(1) 1. (1)

f ritenuto

3 3

1 a tempo 3 2 2 3 1 1 1

1 3 f 2 3 1

(1) 3 3 1

f f

Комсомолка

Узејир Һачыбәев
Узеир Гаджиков

Шадлыг рэгси

Allegretto

172

mf

К. ч.
М. ч.

Танец радости

С. Рустэмов
С. Рустамов

Мазасын скрипка мэктэбиндэн
Из скрипичной школы Мазаса

Moderato

Тэлэбэ Ученик

173

Мүэллим Педагог

Сүрәјја

Сурея

Allegretto

174

Сумгајыт

Сумгайит

*Tempo di marcia*С. Рұстемов
С. Рустамов

175

Рубетс мэчмуэсиндэн
Из сборника Рубеца

Adagio

176

(1) (3) (3) (o) 2 2 3.

rit. (3) o 2 (1) (1)

Чемучем

Ермәни халг маһнысы
Армянская народная песня

Andantino

177

„Гаяне“ балетиндэн
памбыг рэгси

Moderato

178

f

mf

f

mf

Танец с хлопком

из балета „Гаянэ“

А. Хачатурян

А. Хачатурян

mf

f

f

ff

p

pp

tr

tr

tr

tr

tr

tr

tr

tr

Сулико

Күрчү халг маңысы
Грузинская народная песня

Andante cantabile

179

Көзәлим сәнсән

моя красавица

Азәрбајҹан халг маңысы
Азербайджанская народная песня

Moderato

180

Колхоз чөлләри

Колхозные поля

Allegretto

181

The musical score consists of ten staves of bassoon music. The key signature is one flat, and the time signature is common time. The tempo is Allegretto. The dynamics include *mf*, *p*, *f*, *cresc.*, *tr*, and *ff*. The score features various musical techniques such as grace notes, slurs, and dynamic markings like *v* and *>*.

Узеир Һачыбәев
Узеир Гаджибеков

Рубетс мәчмүәсіндән
Из сборника Рубца

Moderato

182

Казак маһнысы

Казачья песня

И. Дзержински
И. Дзержинский

Tempo di marcia

183

Етүд

Этюд

Moderato

184

Мазасын скрипка мектебиндән
Из скрипичной школы Мазаса

Дилбәрим

Возлюбленная

Andante cantabile

185

А. Рзаева
А. Рзаева

Дүнja демократик
кәнчләринин һимни

Гимн демократической
молодежи мира

Tempo di marcia

А. Новиков

186

Марш

Tempo di marcia

Г. Гараев
К. Караев

187

187

Musical score for two pieces:

- Маны**: Measures 1-6. Key signature: B-flat major (two flats). Time signature: Common time (indicated by 'C'). Dynamics: *ff*, *tr*, *f*. Measure 6 ends with a double bar line.
- Песня**: Measures 7-10. Key signature: B-flat major (two flats). Time signature: Common time (indicated by 'C'). Measure 7 starts with a forte dynamic. Measure 8 has grace notes. Measure 9 has a melodic line with eighth-note pairs. Measure 10 ends with a dynamic *ff*.

Маны

Песня

Moderato

188 T. Хренников

Musical score for 'Moderato' by T. Хренников, measure 188:

- Key signature: B-flat major (two flats).
- Time signature: Common time (indicated by 'C').
- Dynamics: *mf*, *pp*, *f*, *mf*, *p*, *(rit.)*, *p*, *Fine*.
- Measure 188 consists of five lines of music, each starting with a different note (B-flat, A-flat, G, F-sharp, E) and featuring various slurs, grace notes, and dynamic markings.

Мазасын скрипка мектәбиндән
Из скрипичной школы Мазаса

Allegro moderato

Тәләбә
Ученик

189

Мүәллим
Педагог

The sheet music contains eight staves of musical notation for violin and piano. The violin part is primarily melodic, with various dynamics and fingerings indicated. The piano part provides harmonic support, with bass notes and chords. The music is in common time, and the key signature changes between B-flat major and A major (one sharp) throughout the piece.

The musical score consists of two staves. The top staff is for 'Нефчы маһнысы' (Oil Worker's Son), starting with a dynamic 'cresc.' and featuring hand numberings (1, 2, 3) above certain notes. The bottom staff is for 'Песня нефтяника' (Song of an Oil Worker), showing rhythmic patterns with '1 > > >' below the notes.

Нефчы маһнысы

Песня нефтяника

(Жүмраһ вә шән
Gioviale Бодро и весело)

Т. Гулијев
Т. Кулиев

190

The musical score for 'Жүмраһ вә шән' (Gioviale) starts with dynamic 'f'. It features six staves of music with various dynamics (f, p, f, mf, f, mf) and performance instructions like 'mf' and 'f'. The score is in common time (indicated by '2') and includes several fermatas and grace notes.

Чаркаһ етүдү

Этюд чаргях

Allegro

191

The score is composed of ten staves of double bass music. The first staff begins with a measure number '191'. The music consists of continuous sixteenth-note exercises, primarily using eighth-note bows. There are several sustained notes and rests. Measure numbers '1', '1', '1', '1', '1', '1', '1', '1', and '1' are placed above the first, third, fifth, seventh, ninth, and tenth staves respectively. The music is set in common time (indicated by '4') and in one flat (B-flat) key signature.

111

1 1 1 3 2 3

Fine

„Нәркиз“ операсындан
Дилбәрин куплетләри

Куплеты Дильбер
из оперы „Нәргиз“

Allegretto

192

M. Магомаев
M. Magomaev

Лајлај

Колыбельная

Ч. Һачыев
Дж. Гаджиев

Adagio

193

Musical score for page 113, featuring four staves of bassoon music. The score includes dynamic markings *meno* and *ritard.*

Өзүнә гурбанам

Я жертва твоя

Allegretto

А. Бабаев
А. Бабаев

194

Musical score for page 194, featuring eight staves of bassoon music. The score includes tempo marking **Allegretto**, key signature changes (B-flat major, A major, G major), and measure numbers 1.2 and 3.

Шаһназ рәнки

Рянг шахназ

Allegro (1)

195

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Шаһназ рәнки

Рянг шахназ

Moderato assai

Moderato assai

196

Fine

Dal segno al Fine

Гэзэл

Газелла

Moderato

197

ч. Чаханкиров
Дж. Джангиров

„Короглу“ операсынын V пәрдәсіндән
јаллы

Хороводный танец
из V акта оперы „Кероглы“

Allegretto

Узеир Һачыбәев
Узеир Гаджикевов

198

Чаркаһ рәнки

Рянг чаргях

Allegro

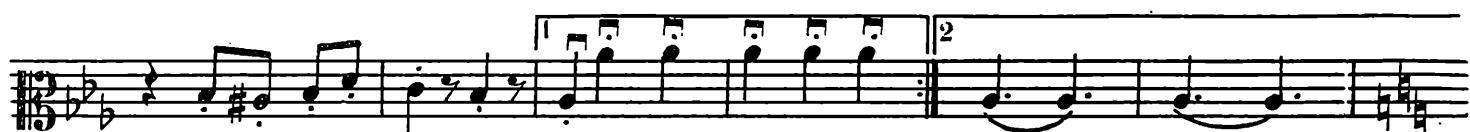
199

Гајтағы

Быстрый танец

тәрс миэрбала
ударом снизу

Andante

Allegro

Секаһ рәнки

Рянг сегях

Moderato assai

201

Жаллы

Хороводный танец

А. Майлjan
А. Маилян

Тэлэбэ
Ученик

202

Мүэллим
Педагог

Allegro moderato

The musical score consists of six measures per staff. Measure 1: Both staves begin with a dynamic "f". Measure 2: Both staves continue with eighth-note patterns. Measure 3: Both staves continue with eighth-note patterns. Measure 4: Both staves continue with eighth-note patterns. Measure 5: The Muellim staff has a dynamic "mf". Measure 6: Both staves continue with eighth-note patterns.

Measure 7: Both staves begin with a dynamic "f". Measure 8: Both staves continue with eighth-note patterns. Measure 9: Both staves continue with eighth-note patterns. Measure 10: Both staves continue with eighth-note patterns. Measure 11: Both staves continue with eighth-note patterns. Measure 12: Both staves continue with eighth-note patterns.

Measure 13: Both staves begin with a dynamic "f". Measure 14: Both staves continue with eighth-note patterns. Measure 15: Both staves continue with eighth-note patterns. Measure 16: Both staves continue with eighth-note patterns. Measure 17: Both staves continue with eighth-note patterns. Measure 18: Both staves continue with eighth-note patterns.

Measure 19: Both staves begin with a dynamic "f". Measure 20: Both staves continue with eighth-note patterns. Measure 21: Both staves continue with eighth-note patterns. Measure 22: Both staves continue with eighth-note patterns. Measure 23: Both staves continue with eighth-note patterns. Measure 24: Both staves continue with eighth-note patterns.

Марш

Tempo di marcia

С. Һачыбәев
С. Гаджибеков

203

*ff**f*

Trio

Fine ff p

Марш

Tempo di marcia

С. Рустэмов
С. Рустамов

204

f

„Ромео вә Ҙулјетта“ операсындан
валс

Вальс
из оперы „Ромео и Джульетта“

Tempo di valse

Ш. Гуно

205

Musical score for two pieces:

- Сұлғ маңысы**: Measures 1-3. Key signature: B-flat major (two flats). Dynamics: *pp*, *p*. Measure 3 ends with a fermata and a repeat sign.
- Песня о мире**: Measures 4-5. Key signature: B-flat major (two flats). Dynamics: *p*, *Fine*.

Maestoso**С. Туликов**

206

Key signature: B-flat major (two flats). Measure 1 starts with a forte dynamic (*f*). Measures 2-3 show eighth-note patterns with slurs and grace notes. Measure 4 begins with a dynamic of *mf*.

Continuation of the piece. Measures 5-6 show eighth-note patterns with slurs and grace notes. Measure 7 begins with a dynamic of *f*.

Continuation of the piece. Measures 8-9 show eighth-note patterns with slurs and grace notes. Measure 10 begins with a dynamic of *f*.

Continuation of the piece. Measures 11-12 show eighth-note patterns with slurs and grace notes. Measure 13 begins with a dynamic of *f*.

Continuation of the piece. Measures 14-15 show eighth-note patterns with slurs and grace notes. Measure 16 begins with a dynamic of *f*.

Тәкрапар үчүн
Для повторения

Гурттармаг үчүн
Для окончания

Continuation of the piece. Measures 17-18 show eighth-note patterns with slurs and grace notes. Measure 19 begins with a dynamic of *mf*.

Allegro con fuoco

Мазасын скрипка мэктэбиндэн Из скрипичной школы Мазаса

Тэлэбэ Ученик

207

Мұәллим
Педагог

Тэлэбэ
Ученик
207

Мүэллим
Педагог

2.

(1) (1)

(1) (3)

(2)

1 2 (1) (1) (3)

1 (3) (3)

p

p

1

(3)

(3)

1

3

1

1

3

1

energico

тэрс мизрабла

ударом снизу

(1)

2.

v

v

(1)

(1) > (1) (1)

mp

dim.

p

cresc.

f

Вэтэн маһнысы

Песня о родине

Maestoso

208

И. Дунајевски
И. Дунаевский

The musical score consists of ten staves of music for a single melodic line. The key signature is B-flat major (two flats). The time signature is common time (indicated by 'C'). The tempo is marked 'Maestoso'. The music begins with eighth-note patterns and transitions into sixteenth-note patterns. The dynamic level increases towards the end, with a forte dynamic (f) indicated before the final cadence. The score concludes with a 'Fine' marking and a final cadence.

Тәләбә
Ученик

209

Мұәллим
Педагог

Andante maestoso

Мазасын скрипка мектәбидән Из скрипичной школы Мазаса

Тэлэбэ
Ученик

209

Мүэллим
Педагог

ff

(1)

v 2

3 (1)

p (3)

(1) 1

gliss. 1 3 3

1 1 1

cresc.

f

(1)

(2) 1 2 (3) 3 3

1 3 1 3 (1) (3)

(1)

p

sf (1)

„Короглу“ операсының IV пәрдәсіндән
рәгс

Танец
из IV акта оперы „Кероглы“

Үзейир Һачыбәев
Үзейир Гаджипеков

Allegro moderato

210

The musical score for the bassoon part of the 'Kerogly' opera includes ten staves of music. The key signature is B-flat major (two flats). The time signature starts at 6/8 and changes to 8/8. Dynamics include *f*, *mfp*, *f*, *tr*, *ff*, and *tr*. The score features various musical techniques such as grace notes, slurs, and dynamic markings like 'tr' (trill) and 'ff' (fortissimo).

A page of musical notation for bassoon, featuring ten staves of music. The notation includes various dynamics such as *p*, *f*, *ff*, and *mf*. Performance instructions like *tr* (trill) and *v* (vibrato) are also present. The music consists of eighth and sixteenth note patterns, with some measures containing rests and grace notes.

The page is numbered 133 in the top right corner. The musical staff is in bass clef, common time, and has a key signature of one flat. The notation includes ten staves of music, each with a different dynamic marking and performance instruction.

**ӘЛАВӘ
ПРИЛОЖЕНИЕ**

ГАММАЛАР

Гаммалары әввәла, ағыр темпдә тремоло илә (чәрәк нот), сонра үст мизрабларла (сәккизлик нот) вә нәһајәт, үст вә алт мизрабларла (он-алтылыг нот) чалдырмалы вә кет-кедә сүр'ети шакирдин техникасына мұнасиб артырмалыдыр.

Бу гајда үзрә нұмунә үчүн До мажор вә ля минор гаммаларыны нотла мүфәссәл веририк. Галан гаммалар да белә чалынмалыдыр.

ГАММЫ

Гаммы исполняются сначала в медленном темпе в виде тремоло (четвертная нота), затем ударами сверху (восьмая нота) и, наконец, ударами сверху и снизу (шестнадцатая нота), постепенно ускоряя темп, в соответствии с техническими возможностями ученика.

Ниже приводятся подобные примеры гамм До мажор и ля минор. Таким же образом должны быть исполнены все остальные гаммы.

До мажор

Moderato

Лја минор (гармоник вә мелодик)

Ля минор (гармонический и мелодический)

Moderato

(1) 1 1 # 1 3
(3) (1) 1 1 1 2
(3)
1 3 1 3 1 2

Гаммалары чалыркән ашағыдақы штрих үә ритмик шәкилләрдән дә истифадә етмәли.

При исполнении гамм следует пользоваться также нижеследующими штрихами и ритмическими рисунками.

Сол мажор
Соль мажор

Ми минор

Ре мажор

Moderato

(1)

(2)

1. (1) 3 1

Си минор

Moderato

(1)

(2)

(2) (1) (3) 1 3 1 (3) (1)

Лја мажор
Лја мажор

Allegretto

1 1 1 3 1 3 1 1 (3) (1)

Фа дијез минор
Фа диез минор

Andante

Ми мажор

Moderato

До дијез минор
До диез минор

Andante

Си мажор

Allegretto

Сол дијез минор
Соль диез минор

Largo

Фа дијез мажор
Фа диез мажор

Moderato

Ре дијез минор
Ре диеz минор

Largo

До дијез мажор
До диеz мажор

Moderato

Лја дијез минор
Ля диеz минор

Largo

Фа мажор

Allegro

3.
1 (3) 1. 3. (1) 1 3 1 3 1 (1) 3. 1.

Ре минор

Allegro moderato

(1)
(3) (2) (1)
(3) (2) 1 3 (1) 1 3 1 3 1 (1) 3 1

Си бемол мажор
Си бемоль мажор

Allegro

(2)
(2) 1 3 (1) 3 1 3 1 (3) (1) 3 1 (2)

Сол минор
Соль минор

Largo

Ми бемол мажор
Ми бемоль мажор

Moderato

До минор

Moderato

Лја бемол мажор
Ля бемоль мажор

Allegretto

A musical staff in common time (indicated by 'C') and E-flat major (indicated by two flats). The notes are eighth notes. Fingerings are placed above the notes: '(1)', '1', '1', '3', '(1)', '(3)', '1', '1', '3', '1', '1', '(3)', and '(1)'.

Фа минор

Moderato

A musical staff in common time (indicated by 'C') and F minor (indicated by one flat). The notes are eighth notes. Fingerings are placed above the notes: '(1)', '1', '1', '(1)', '(1)', '1', '1', '1', '1', and '(1)'.

A musical staff in common time (indicated by 'C') and E-flat major (indicated by two flats). The notes are eighth notes. Fingerings are placed above the notes: '1.', '3.', '(1)', '1.', '3', '1', '3', '1', '(1)', '3.', '1.'

Ре бемол мажор
Ре бемоль мажор

Moderato

Си бемол минор
Си бемоль минор

Andante

Сол бемол мажор
Соль бемоль мажор

Moderato

Ми бемол минор
Ми бемоль минор

Lento

Musical score for strings (three staves) in common time. Measure numbers 1, 3, and 1 are placed above the notes. The key signature changes from one staff to another.

До бемол мажор
До бемоль мажор

Andantino

Musical score for strings (two staves) in common time. Measure numbers (2), (3), (1), (3), 1, 3, 1, (3), and 1 are placed above the notes. The key signature changes from one staff to another.

Ля бемол минор
Ля бемоль минор

Moderato

Musical score for strings (five staves) in common time. Measure numbers (1), 3, (3), (3), (1), 1, 3, (3), (1), (3), 1, 1, 3, 1, (3), and (1) are placed above the notes. The key signature changes from one staff to another.

СОДЕРЖАНИЕ

	<i>Стр.</i>
Предисловие	4
Знакомство с таром	5
Объяснения знаков и терминов, встречающихся в книге	8
 I РАЗДЕЛ	
Упражнения на пустых струнах и постановка пальцев	10
Элементарные понятия из нотной грамоты	17
Первая позиция	21
Восьмые ноты	32
Шестнадцатые ноты	43
Слигованные восьмые ноты	48
Мелизмы	50
Упражнения для пальцев	55
 II РАЗДЕЛ	
Позиции и их соединения	60
Вторая позиция	60
Третья позиция	64
Четвертая позиция	68
Пятая позиция	70
Синкопа	72
Упражнения на применение звонких струн	91
 III РАЗДЕЛ	
Учебно-художественный материал	92
 ПРИЛОЖЕНИЕ	
Гаммы	134

МҮНДӘРИЧАТ

	<i>Cəh.</i>
Мүгәддимә	3
Тар илә танышлыг	5
Китабда раст кәлән ишарә вә истилаһларын мә'налары	8
I БӨЛМӘ	
Бош симләр үзәриндә мәшғәлә вә бармагларын гојулма гајдасы	10
Ибтидаи нот савадындан әсас анлајышлар	17
Биринчи позисија	21
Сәккизлик нотлар	32
Оналтылыг нотлар	43
Лигаланмыш сәккизлик нотлар	48
Мелизмалар	50
Бармаглар үчүн мәшғәләләр	55
II БӨЛМӘ	
Позисијалар вә онларын бирләшмәси	60
Икинчи позисија	60
Үчүнчү позисија	64
Дөрдүнчү позисија	68
Бешинчи позисија	70
Синкопа	72
Зәнк симләрә мәхсус мәшғәләләр	91
III БӨЛМӘ	
Бәдии-тәдрис материалы	92
ӘЛАВӘ	
Гаммалар	134

9—2
679—66 M

Редактору *Ш. Кәримова*
Корректору *Е. Талыбова*

Рәссамы *М. Гумријев*
Бәдии редактору *Ф. Гулијев*
Техники редактору *P. Овсепјан*

Чапа имзаланмыш 9/X 1965-чи ил. Кағыз форматы 62×94. Чап вәрәги 18 5. Сифариш 835. Тиражы 15000.

Азәрбајҹан ССР Назирләр Совети Яанында Мәтбуат Комитәсинин 26 комиссар адына мәтбәәси.
Бакы, Эли Бајрамов күчәси, № 3.

